

DOKUMENTTI

Ajankohtaista Kuvataiteen keskusarkistosta

Dokumentti
2/1999

Ajankohtaista Kuvataiteen keskusarkistosta

Valtion taidemuseo
Kuvataiteen keskusarkisto

HELSINKI

Dokumentti

Ajankohtaista Kuvataiteen keskusarkistosta 2/1999

ISSN 1465-0852

Dokumentti on Valtion taidemuseon Kuvataiteen keskusarkiston julkaisu, joka on ilmestynyt vuodesta 1995 alkaen. Kaksi kertaa vuodessa julkaistava Dokumentti postitetaan ilmaisjakelulehtenä Suomen taidemuseoille. Dokumentista on ilmestynyt vuodesta 1998 alkaen myös rinnakkainen sähköinen versio (ISSN 1456-0860) Kuvataiteen keskusarkiston www-sivuilla (<http://www.fng.fi/kka.htm>). Lehden toimituksesta ja teknisistä töistä vastaa Kuvataiteen keskusarkiston henkilökunta. Jokaisella numerolla on oma toimittajansa.

Toimittaja
Ulla Vihanta
keskusarkistonjohtaja
09-17336238
ulla.vihanta@fng.fi

Taitto ja kuvankäsittely
Pirje Mykkänen

Kuvat, ellei toisin mainittu, Kuvataiteen keskusarkisto

Kannen kuva:
Simberg, Hugo
Satu I, 1895
Vesiväri, guassi, 25,4x16,4
A II 968:4, Suomen taiteen museo Ateneum
Kuva: Kuvataiteen keskusarkisto/Antti Kuivalainen
Teos on ostettu taiteilijalta 1913

Dokumentti 2/1999 sisällys:

Esipuhe, Ulla Vihanta	3
Senioritaiteilijoita haastatellaan Kuopion taidemuseossa, Tarja Talvitie.....	4
Kuvalaitoksen kuulumisia, Hannu Aaltonen.....	4
KUVAKUVASSA: taideteoksen reproduktioista, Hanna Johansson	5
Vapaakappaleita Valtion taidemuseon kirjastoon myös Dia-arkiston kautta, Susanna Sämskilähti	6
<i>Katoava taide</i> ATENEUM 1999 -museojulkaisuna, Leevi Haapala.....	7
Matkakertomus Venetsiasta, Liisa Murtti	8
IFLA:n Art Libraries Section Bangkokissa 20.-28.8.1999, Irmeli Isomäki.....	10
KIRJASTO TOIVOO JA TIEDOTTAA	13
Yhteystiedot	14

Valtion taidemuseo
Kuvataiteen keskusarkisto
Kaivokatu 2
01000 Helsinki

Lukijalle

Vuoden 1999 viimeinen *Dokumentti*-lehti sisältää pirstaleisia välähdyksiä arkiston arkipäivästä: dokumentoinnista, tutkimus- ja julkaisu-projekteista, kansallisista ja kansainvälisistä yhteyksistä. Lehden sisältöä täydentävät tutkija Liisa Murtin ja kirjastonhoitaja Irmeli Isomäen matkareportit sekä Tarja Talvitien laatima uutinen, joka kertoo Kuopion taidemuseossa käynnistyneestä taiteilijoiden haastatteluprojektista.

Kuvataiteen keskusarkisto on vuodesta 1996 alkaen kutsunut aluetaidemuseotutkijoita *Taiteilijan puheenvuoro* -projektin puitteissa pidettyihin kokouksiin. Yhteisissä tapaamisissa on syvennytty taidemuseoiden dokumentointivastuuseen, paneuduttu haastattelutekniikkaan, taiteilijoiden elinolosuhteisiin, taiteilijoiden maailmankuvaan ja heidän työskentelyänsä määääviin taide- ja yhteiskuntapoliittisiin tekijöihin. Projektin viimeinen varsinainen kokous pidettiin Valtion taidemuseon Lindström-salissa 18.11.1999. Arkiston edustajien lisäksi siihen osallistuivat Maija-Riitta Kallio (Lahden taidemuseo), Riitta Kuusikko (Rovaniemen taidemuseo), Anna-Maria Larikka (Mikkelin taidemuseo), Marjatta Mäkinen (Tampereen taidemuseo), Ulla Pennanen (Joensuun taidemuseo), Marjatta Räsänen (Etelä-Karjalan taidemuseo) ja Tarja Talvitie (Kuopion taidemuseo). Projektiin ovat osallistuneet myös Esko Nummelin Porin taidemuseosta, Päivi Nieminen Hämeenlinnan taidemuseosta, Tuula Tyrväinen Oulun taidemuseosta, Ulla Aartomaa Lahden taidemuseosta, Marianne Koskimies-Envall Pohjanmaan museosta, Leena Passi Nelimarkka-museosta, Marja-Liisa Linder Tampereen taidemuseosta ja Aija Jaatinen Kuopion taidemuseosta.

Keskusarkisto on toimintarahojensa turvin pystynyt kattamaan kokouksen osallistujien matkakulut. Vuoden 2000 tulostavoitteista kyseinen projekti pyyhkiytyi pois, sillä toimintarahamme supistuivat merkittävästi. Yhteiset kokoukset kuitenkin osoittivat, että taidemuseoissa työskentelee edelleen työstään innostuneita ja vastuuntuntoisia ihmisiä, jotka kantavat huolta kuvataiteen tallentamiseen liittyvistä kysymyksistä. Kuopion lisäksi myös Rovaniemen taidemuseossa on käynnistynyt, yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa, lappilaisten taiteilijoiden haastatteluprojekti. Haastattelutyötä tosin tehdään – ennen kaikkea näyttelyiden yhteydessä – kaikissa edellä mainituissa museoissa, mutta todennäköisesti vasta tulostavoitteisiin kirjattu dokumentointihanke varmistaa sen, että taidemuseoissa voidaan kartuttaa aktiivisesti taiteilijoita koskevaa arkistomateriaalia – aineistoa, jota sisältöjä kaipaavat tieto- ja merkitysyhteiskunnan rakentajatkin lopulta tarvitsevat.

Ulla Vihanta
Kuvataiteen keskusarkiston johtaja

Kuvataiteen keskusarkiston koko henkilökunta toivottaa kollegoilleen ja yhteistyökumppaneilleen
Rauhallista Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta!

Senioritaiteilijoita haastatellaan Kuopion taidemuseossa

Tarja Talvitie

Kuopion taidemuseo tallentaa aineistoa vuosien 1900-1939 välillä syntyneiden taiteilijoiden haastattelu- ja dokumentointiprojektissa "Taiteilijan puheenvuoro". Osa näistä taiteilijoista on jo tavoittamattomissa, mutta lähisukulaisia tai työtovereita ja oppilaita on edelleen mahdollista haastatella, ja kerätä katoavaa muistitietoa palvelemaan taiteen tutkimusta.

Kuopion Taiteilijaseura perustettiin monien muiden provinsiaalisten taiteilijaseurojen tapaan kohta sodan jälkeen, ja vuonna 1958 tuosta monitaiteisesta yhdistyksestä erosi omaksi ryhmäkseen Kuopion Kuvataiteilijat, paremmin tunnettu nimellä Ars Libera. Haastateltavien taiteilijoiden joukossa on mm. Ars Liberan perustajajäseniä ja pitkäaikaisia toimijoita sekä taidepolitiikkoja. Myös 70-luvulla ahkerasti esiintyneen itäsuomalaisen Tutka-ryhmän perustajajäseniä kuullaan.

Sotienjälkeisinä vuosikymmeninä toimintansa aloittaneille taiteilijoille ei Kuopion kokoisessa kaupungissa riittänyt taiteen tilaajia ja mesenaatteja, talous oli muutenkin ahtaalla. Henkinen jälleerakennustyö tapahtui päivätyön ohessa, yhtään kokopäivätoimista taiteilijaa ei vielä 70-luvulle tultaessakaan kaupungissa ollut, vasta apurahajärjestelmä raivasi tietä nykyiselle taiteilijakunnalle. Ars Liberan pioneerit kuitenkin muokkasivat kaupungin kulttuuri-ilmapiiriä otolliseksi, eikä kuopiolaisen kuvataiteen nousu valtakunnalliseen tietoisuuteen 1980-luvulla tapahtunut suinkaan sattumalta.

Nyt saatavaa aineistoa täydennetään jatkossakin, lähinnä näyttelyiden yhteydessä, samalla kun systemaattista dokumentointia laajennetaan asteittain keskipolven taiteilijoihin.

Tauno Gröndahl (1911-1970) luonnostelemassa Niiralan lastentalon seinämaalausta. Maalaus valmistui v. 1952. Kuopion taidemuseon kuva-arkisto.

Kuvalaitoksen kuulumisia

Hannu Aaltonen

Kiasman valmistuminen laajensi Kuvataiteen keskusarkiston kuvalaitoksen toimitiloja huomattavasti. Nykyisin kuvalaitos toimii kahdessa studiossa. Vanha kuvaamo sijaitsee entiseen tapaan Ateneumissa ja uusi, tilavampi studio on Kiasman kellarikerroksessa. Neljän vakinaisen työntekijän lisäksi kuvaamoissa työskentelee resurssien salliessa myös määräaikaisia työntekijöitä, siviilipalvelusmiehiä ja harjoittelijoita. Määräaikainen, usein työllisyysvaroin palkattu työvoima on mahdollistanut valokuvaamoissamme monia toimintoja, jotka muuten olisivat jääneet pelkiksi haaveiksi. Ilman heitä olisi moni kuva jäänyt kuvaamatta.

Kuvalaitoksen studiot ovat profiloituneet sijaintinsa mukaan. Kiasman studio keskittyy luonnollisesti Kiasman

toimintojen ja nykytaiteen tallennukseen. Keskusarkiston osana studio kuitenkin tallentaa nykytaidetta Kiasman aluetta laajemmin. Keskusarkiston toimintaan kuuluu myös museon ulkopuolisten, kiintoisiksi todettujen nykytaiteen ilmiöiden taltiointi. Tähän työhön, ns. galleriakuvaukseen, Kiasmaan sijoitettu keskusarkiston tutkija on voinut käyttää kuvalaitoksessa aiemmin määrä-aikaisina työskennelleitä kuvaajia. Arkistoa ja kuvataiteen ilmiöitä tuntevina he ovat tarvittaessa toimineet free lancereina Kiasman studiosta käsin.

Timo Heinon teosta "Valtimo" kuvataan Kiasman studioissa.
kuva: Jaakko Lukumaa

KUVAKUVASSA: taideteoksen reproduktioista

Hanna Johansson

Loka-marraskuussa järjestettiin Kiasmassa *Kuvakuvassa – taiteen elämä reproduktiona* -projekti, jossa käsiteltiin taiteen ja siitä tehdyn tallenteen suhdetta. Osana kokonaisuutta oli Kiasman museopedagogisen yksikön järjestämät *Pyöreä pöytä* – tilaisuudet, joissa taiteen ammattilaiset keskustelivat valokuva- ja elokuvatallenteiden vaikutuksesta sekä käsityksiimme että puheisiimme taiteesta. Kolmen keskustelutilaisuuden aiheina olivat tallennus, tutkimus ja välitys. Kuvataiteen keskusarkisto oli mukana kokoamassa ensimmäistä *Pyöreää pöytää*, jossa puhuttiin taiteen dokumentoinnista ja arkistoinnista.

Kuvataiteen keskusarkisto tuottaa runsaasti kuvamateriaalia sekä Valtion taidemuseon omista näyttelyistä ja kokoelmista että talon ulkopuolisista tapahtumista. Kuvia tehdään eri tarkoituksiin: yksit-

Ateneumissa sijaitseva studio puolestaan keskittyy Ateneum-rakennuksen sekä osittain Sinebryhoffin taidemuseon toiminnoissa tarvittaviin kuvaustehtäviin. Galleriakuvauksia on vähemmän kuin Kiasmassa ja ne onkin pyritty hoitamaan omalla henkilökunnalla.

Valtaosa työpanoksestamme kuuluu Valtion taidemuseon museoyksiköiden vilkkaan näyttelytoiminnan tarvitseman kuva-aineiston tuottamiseen. Näyttelyprojekteissa olemme rattaana koneistossa, jota – näin joskus tuntuu – pyöritetään hyvinkin raskaalla kaasujalalla. Tosin nämä näyttelyihin liittyvät kuvaukset myös tarjoavat usein mitä mielenkiintoisimpia työtehtäviä. Kuvausten lomassa käydyt keskustelut taiteilijoiden tai yksityisten teosten omistajien kanssa ovat olleet tervetulleita kuvaajan ajatusmaailman laajentajia.

Studiomme ovat työskennelleet omissa tiloissaan nyt noin puolitoista vuotta. Kanssakäyminen on ollut tiivistä ja ratkottavat ongelmat samankaltaisia. Viime aikoina olemme pohtineet erityisesti digitaaliseen kuvaan liittyviä kysymyksiä. Kuvaamme teoskuvat vielä filmille, josta ne digitoidaan skannaamalla. Toistaiseksi digikuvia on käytetty lähinnä kuvaruutu- sekä pienimuotoiseen julkaisukäyttöön. Kiasman studio on lisäksi uutena toimintana alkanut digitoida lehdistökuvia webin kautta jaettaviksi, mistä olemme saaneet varsin myönteisiä kokemuksia. Myös Ateneumin studio on ottanut kirjapainoyhteistyön ensiaskeleita, kun Keskusarkiston Heijastuksia lasissa -näyttelyjulkaisun kuvat skannattiin ja käsiteltiin studiossamme kirjapainon tarpeita vastaaviksi.

täisiksi teoskuviksi, näyttelyiden ripustus- ja asennointikuviksi, lehdistökuviksi ja muun muassa konservoijien käyttöön tarkoitettuiksi erikoiskuviksi.

Yhtä oikeaa tapaa valokuvata taide-teosta ei ole. Kiasman valokuvaaja *Petri Virtanen* puhui omasta työstään Nykytaiteen museon kokoelmien ja vaihtuvien näyttelyiden tallentajana. Virtanen esitteli erilaisten valokuvatekniikoiden vaikutusta kuvaan ja näin ollen myös taideteokseen – tai siihen miten teos reproduktiona välittyy yleisölle. Esitys herätti keskustelua siitä

kenellä on ”oikeus”, ”valta” tai ”velvollisuus” päättää miten teosta tulisi kuvata, millainen on ideaali valokuva taideteoksesta. Pyöreän pöydän taiteilijavieraana ollut *Anu Tuominen* painotti omista teoksistaan ottamiensa valokuvien tulkinnallisuutta ja näkemyksellisyyttä. Taiteilijan käsitys ”hyvästä” kuvasta poikkesi ammattivalokuvaajan etäisemmästä ja yleisemmästä kuvaamisasenteesta. Valokuvalla on mahdollisuus joko ”parantaa” tai ”pahentaa”, mutta myös olennaisesti muotoilla, teoksesta välittävää mielikuvaa.

Osa Kuvataiteen keskusarkiston valokuvista on tullut arkistoon erillisten projektien kautta. Katoavaan taiteeseen keskittyneissä tallennusprojekteissa on kerätty jo olemassa olevaa kuva-aineistoa, jolloin teosten kuvaaja on vaihdellut ammattilaisesta satunnaiseen ohikulkijaan. Vaikka katoavan taiteen ”kestävyys” on riippuvainen tallenteista sisältyy niihin myös ongelmia. Tilaisuuden toisen taiteilijavieraan performanssintekijä *Ilkka Sariolan* mukaan esitysten taltiointi muuttaa koko performanssin luonteen. Fyysisen tilanteeseen sidottua teosta on mahdoton tallentaa: valokuvata tai videoita ja kun niin tehdään, on kysymys kokonaan toisesta teoksesta. Nämä kysymykset liittyvät myös maa- ja ympäristötaiteeseen, erityisesti teoksiin joihin on ollut mahdollista tutustua ainoastaan dokumenttien tai muiden kuva-, video- ym. koosteiden välityksellä. Tällöin puhuminen ”kuvan laadusta” tai ”totuudellisuudesta”

yhä vain hankaloituu, koska alkuperäiseen teokseen ei voida enää palata.

Valtaosa kirjastoon tulevista vapaakappaleista saadaan erilaisten koti- ja ulkomaisten vaihtosopimusten kautta, mutta joitakin kirjoja tulee myös dia-arkiston kuvainauksen yhteydessä. Kuvataiteen keskusarkistosta lainataan paljon kuvia julkaisukäyttöön niin koti- kuin ulkomaillekin. Tarkka lukija huomaa, että keskusarkiston kuvia käytetään taidekirjojen lisäksi oppikirjoissa, suurilevikkisissä aikakauslehdissä, mutta myös pienissä erityisalojen lehdissä.

Arkiston kuvankäyttömaksut ovat melko alhaiset verrattuna joidenkin ulkomaisten museoiden kuvankäyttöoikeusmaksuihin. Dia-arkistossa kuvien käyttömaksua ei ole toistaiseksi nostettu vaikka sitäkin on pohdittu. Syy edullisiin hintoihin on halu tukea kulttuuria ja toisaalta myös se, että kuvan lainaaja velvoitetaan kuvankäyttösopimuksissa luovuttamaan kirjastolle vapaakappale painamaansa painotuo- tetta. Valtion taidemuseoiden kirjastoihin päätyy tällä tavoin toisinaan arvokkaitakin teoksia, kuten SKS:n julkaisema Uuden vuosituhannen kirjallisuushistoria, Suomen kirjallisuushistoria, osat 1-3. Mainittu sopimuksen kohta tuottaa usein kirjaston henkilökunnan lisäksi iloa monelle arkistossa työskentelevälle. Yksi

sellainen tapaus kuluneena syksynä oli, kun kirjasto sai vapaakappaleena hin-nakkaan neliosaisen Encyclopedia of Aesthetics -teoksen. Kyseinen teos tilattiin myös Kiasman kirjastoon, joten mainittu teos on nyt myös Ateneum-rakennuksen kirjastossa lukusalikäytössä.

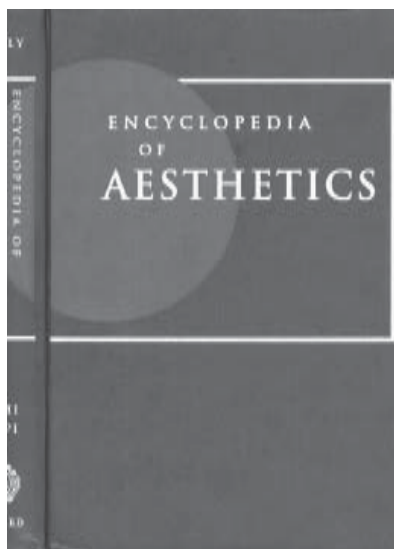
Muutamia muita vuoden aikana kuvankäyttöoikeussopimuksen myötä tulleita

Vapaakappaleita Valtion taidemuseon kirjastoon myös Dia-arkiston kautta

Susanna Sääsکیlahti

kirjoja ovat mm. *Konsten i Finland*, *Kuvataideakatemia juhla-julkaisu Silmän oppivuodet*, Louise Ekelundin teos taidemaalari Rabbe Enckellistä sekä kaksi kappaletta Pariisin Modernin taiteen museon fauvismi-aiheisen näyttelyn katalogia ”Le Fauvisme ou l’épreuve du feu, Éruption de la modernité en Europe”.

Kaikki kuvankäyttösopimuksen perusteella tulleet kirjat eivät kuitenkaan päädy kirjaston tietokantaan eivätkä siten myöskään hyllyihin. Sellaisia ovat ne kirjat, jotka eivät kuulu kirjaston hankintapolitiikan piiriin kuten esimerkiksi oppikirjat ja erityyppiset selvitykset. Kuvia lainataan käytettäväksi myös esimerkiksi cd-levyjen kansikuvissa ja taide-kalentereissa, joskin paljon harvemmin kuin perinteisissä taide- ja tiedekirjojen kuvituksissa. Cd-levyjä arkistoon ei juurikaan päädy vaan yleensä meille lähetetään vain kansikuva. Joskus myös pienet kustantajat ilmoittavat, ettei heillä ole mahdollisuutta lähettää koko sarjaa eikä aina edes yksittäistä teosta. Dia-arkiston seinällä on ollut lähes joka vuosi taidekalenteri, jonka on lähettänyt arkiston kuvia käyttänyt yritys.

Katoava taide ATENEUM 1999 -museojulkaisuna

Leevi Haapala

Katoava taide esittelee suomalaista nykytaidetta ja sen tapahtumaluonteisia ilmiöitä kolmelta viime vuosikymmeneltä. Rungas kuva-aineisto, joka on kerätty tallennusprojekteissa Kuvataiteen keskusarkistoon 90-luvulla, palauttaa mieliin tapahtumia aikalaisnäkökulmasta. Artikkeleissa johdatellaan kunkin aihepiirin keskeisiin tapahtumiin ja paneudutaan syvemmin tapausesimerkkien valossa myös kansainväliseen nykykeskusteluun. *Katoava taide* kuljettaa erilaisia polkuja. **Käsitetaiteen** myötä tarkastellaan havaitsemisen filosofiaa ja vahvojen arvojen uudelleen nousua. **Performanssitaide** esittää kysymyksiä ruumiin rajoista ja minän esittämisestä. **Ympäristötaiteen** yhteydessä pohditaan luontoteosten haurautta ja ihmisen suhdetta metsään. **Yhteisötaide** nostaa esiin arkipäivän globaaleja kysymyksiä ja näyttää taiteilijan roolissa tapahtuneen muutoksen.

Marja Sakari lähestyy artikkelissaan suomalaista 1980- ja 90-luvun käsitetaidetta. Tulkinnan välineinä hän käyttää mm. kielifilosofian ja semiotiikan käsitteitä. Tarkemman tarkastelun kohteena ovat Jussi Heikkilän, Jyrki Siukosen ja Mox Mäkelän teokset. *Helena Erkkilä* luo katsauksen performanssitaiteen lähihistoriaan katseen ja ruumiillisuuden teemojen kautta. Artikkelissa käsitellään 80-luvun keskeisiä esiintyjäryhmiä Homo \$:a ja Jack Helen Brutia sekä 90-luvun esityksiä Pia Lindmanilta ja Pentti Otto Koskiselta.

Jack Helen Brut ja Homo\$ -ryhmien yhteisesitys
Ihmisen reiät, 1986
kuva: Sakari Viika

Hanna Johanssonin artikkelissa maa- ja ympäristötaiteesta erityisen mielenkiinnon kohteena ovat taiteilijoiden metsäretkien dokumentoinnit, jotka havainnollistavat paikan, muistin ja eletyn kokemuksen suhdetta. Keräysprojektissa mukana olevista taiteilijoista tutustutaan mm. Outi Heiskasen, Jussi Kiven ja Anne Siirtolan teoksiin. *Leevi Haapala* käsittelee uuden julkisen taiteen kenttää Suomessa 1990-luvulla. Yhteisötaiteessa kysymykset kommunikaatiosta, esittämisen kontekstista ja taiteilijan yleisösuhteesta nousevat korostetusti esille. Yhteisötaiteen tekemistä edustavat mm. Minna Heikinaho, Minna Haukka ja Sanna Sarva.

Museojulkaisun artikkelit esittelevät ja erittelevät kerättyä aineistoa, ja samalla kertovat myös tallennusprojektien taustalla olevista valinnoista. Perinteiseen museaaliseen kenttätutkimukseen liitettävä keräystyö nähdään nyt nykytaiteen kontekstissa. Erityisesti juuri katoavan taiteen kohdalla dokumenttiaineistojen arvo nousee taideteosten rinnalle tutkimuksen, julkaisujen ja näyttelyjen perusaineistona. Teoksen liiteosassa on mainittuna kussakin tallennusprojekteissa mukana olevat taiteilijat ja taiteilijaryhmät. *Katoava taide* ilmestyy joulukuussa 1999.

Matkakertomus Venetsiasta

Liisa Murtti

Venetsian biennaali osoittautui toisenlaiseksi kuin mielikuvani siitä. Itse Venetsian kaupungin tuhatvuotisen historian tulvehtiminen silmien eteen kirkkaassa, kuumassa auringonvalossa, sen rappeutuneiden rakennusten heijastukset kanavien vesissä, mykistivät minut. Biennaalialue oli kaukana Venetsian kuumeisesta keskustasta, lähes tunnin venematkan päässä asemalta, Gastello de Giardinin kauniissa puistossa ja sen vieressä olevalla vanhalla telakka-alueella, suojassa kaikelta turistihälinältä. Tuntui kuin Venetsia olisi ollut tietämätön biennaalin olemassaolosta sen suojissa, vaikka kaupungin silloissa riippuivat näyttelyjulisteet, niin vahva Venetsian kaupungin läsnäolo oli. Biennaalin alue oli elokuun alussa kuin unohdettu maa. Päätin Venetsian kuumuudesta (30-40 C) johtuen tutustua näyttelyyn ilman kahta painavaa luetteloa. Halusin kohdata teokset pelkän oman tunteeni pohjalta.

Kun olin kiertänyt näyttelyalueen, tutustunut lukuisiin ja taas lukuihin kansallisiin paviljonkeihin, vanhaan keskiaikaiseen satama-alueeseen Arsenaleen täynnään mitä monimuotoisimpia teoksia ja ajatuksia, väsymys pakotti minut istumaan Giardinin puiston varjoisaan siimekseen. Päälimmäiseksi tunteeksi jättäjänsä näyttelystä jäi esteettisten elämysten summa, toisaalta ihmetys ja jäsentymätön tunnekohu. Seuraavana yönä heräsin biennaalin teosten herättämiin painajaisiin. Tietoinen mieleni ei ollut suostunut päiväaikaan käsittelemään biennaalin väkivaltaa sisältäviä teoksia, mutta kokemus oli jäänyt kuitenkin syväälle mieleeni. Jäin ihmettelemään, mikä on ihmisen kyky vastaanottaa esteettisyyttä ja väkivaltaa yhtä aikaa? Esteettisyys, esteettisesti esitetty väkivalta, viittauksenomainen väkivalta tai brutaali suora väkivalta olivat kaikki rinnakkain biennaalin kuvissa. Maailma, jossa elämme tällä hetkellä on kaikki läsnä yhtäaikaan Venetsian biennaalissa. Taiteilijan teos välittyy suoraan tunnetasolle, eri tavalla kuin tiedotusvälineiden välittämät maailmantapahtumien otsikot, tai uutisten sensuroidut filminpätkät.

Näyttelyn kokonaisuutta ajatellen videoteokset, installaatiot ja valokuva olivat vallanneet biennaalin, maalauksia ja veistoksia oli vain vähän. Lähes kaikki palkitut teokset olivat videotaidetta. En lainkaan ihmetellyt, kun luin Hbl:n arvostelija Dan Sundellin ehdotuksen (Hbl 17.6/99) Venetsian biennaalista kirjoittamassa kritiikissään, että videotaide voisi tulevaisuudessa olla oma erillinen näyttelynsä tai videobiennaali, joka ottaisi esimerkiksi ajan eri tavalla huomioon kuin nyt. Videotaide vaatii katsojalta pitkäaikaista pysähtymistä. Millainen sitten olisi Venetsian 48. biennaali ollut, jos siellä ei olisi videotaidetta lainkaan? Ehkä se ei olisi ollut niin sekava, niin kirjava kuin se nyt oli, ehkä kokonaiskuva ei olisi niin rikkonainen. Moni hiljainen ja kaunis

taideteos hukkui tai menetti merkitystään joutuessaan kilpailemaan liikuvan kuvan kanssa. Myöskään Venetsian kaupunkiin "ripotellut" biennaalin teokset eivät pystyneet kilpailemaan Venetsian kaupunkikuvan tai täpötäyden elämää ja ihmisiä pursuavan tungoksen kanssa. Niitä oli vaikea havaita.

Naistaiteilijoita ja nuoria taiteenharjoittajia oli biennaalissa paljon. Tämä oli sen pääkuraattorin, sveitsiläisen Harald Szeemannin eräs tavoite. Suomalaisissa lehtiartikkeleissa annetaan paljon palstatilaa heille. Se on

luonnollista, koska useat naistaiteilijat ovat pohjoismaisia ja tämä näkökulma lankeaa kirjoittajille kuin itsestään. Marja-Terttu Kivirinnan mielestä biennaali siirtyy seuraavalle vuosituhannele naisellisempänä ja nuortuneempänä kuin ennen: myös moni palkituista oli nainen.

Suomalaisille on tietenkin tärkeää, että Eija-Liisa Ahtila on ensimmäinen suomalainen taiteilija, joka on palkittu Venetsian biennaalissa. Hänet ja hänen videoteoksensa Lohdutusseremonia esitellään usein ensimmäiseksi artikkeleissa. Teoksen yleisinhimillinen tarina on kaikkia tunnetasolla koskettava teos. Sille ominainen tunnekerronta herkistää ja laukaisee katsojassa vahvan tunnelatauksen. Kivirinta (HS 20.6.99) esittelee kirjoituksessaan häneen voimakkaimmin vaikuttaneen iranilaissyntyisen New Yorkissa mainetta saavuttaneen naistaiteilijan Shirin Neshatin ja hänen videoteoksensa Turbulen-

tin, joka voitti biennaalin yhden pääpalkinnoista. Teos koskettaa kaikkia naisia, vaikka islamilaisen naisen asema miesvaltaisessa maassa onkin sen varsinainen sisältö.

Paljon huomiota lehdistössä saivat myös Belgian ja Yhdysvaltain paviljongit, jotka minullekin olivat esteettisesti puhuttelevia.

Ann Veronica Janssenin ja Michel Francoisin (Belgian paviljonki) valosta, sumusta ja äänestä koostuvaan tilateokseen katsoja ikään kuin sukeltaa ja näkee muut katsojat ja teoksen sumuun kääriytyneinä. Käsinkoskeltava esteettinen kokemus säilyy pitkään paviljongista poistumisen jälkeen. Ann Hamiltonin (Yhdysvaltain paviljonki) tilateos Myein vaikutti myös oudon vangitsevalla tavalla katsojaan. Katon ja seinien välistä pulpahdelteli punaista värijauhetta, joka valui seinä pitkin tuoden esiin seinissä olevaa pistemäistä sokeainkirjotusta.

Teokseen liittyi ääni, mumina. Katsoja oli hämmennyksissä: kuvasiko taiteilija teoksellaan väkivaltaa, oliko punainen väri veren symboli, viittasiko hän väkivaltaan tai sotaan vai oliko se tulkittavissa ihmisen sisäisenä kokemuksena?

Kansainvälisessä paviljongissa olevista teoksista kirjoitettiin runsaasti: Louise Bourgeois palkittiin elämäntyöstään. Hänen ommellut, väkivalloin (mielikuva) tyypistetyt ihmishahmonsia makasivat muodottomina monessa horisontaalissa tasossa katsojan edessä. Rosemari Trockelin katon rajassa olleessa suuressa videoinstallaatiossa jättiläismäinen mustavalkoinen, hitaassa liikkeessä oleva silmä toi mielikuvan valvonnasta, molemmilla sivuillaan tila, äänetön lepohuone ja autorata. Katharina Fritschin teoksessa Rottakuninkaassa oli kuusi mustaa lähes katonrajaan ulottuvaa rottaa (korkeus ehkä 3 m), jotka täyttivät suuren pyöreän hallin ääriään myöten. Teoksen ahdistavuus saattoi johtua siitä, että katsoja tunsi itsensä hyvin pieneksi näiden ihmiselle kiusallisten ja luonnossa pienten eläinten edessä. Nyt ne esiintyivät kuin ihmisen voittaneina valloittajina.

Eräs Harald Szeemannin pääajatuksia oli avata perspektiivi Aasian taiteeseen. Aasialaiset taiteilijat huomioidaan näkyvästi jo lehtiartikkelien otsikoissa: Kineserna intog Venedig (5.8 /99 Hbl), Venetsian valo nousee idästä. Maila-Katariina Tuomisen mielestä viimeksi mainittu otsikko sopisi koko biennaalin motoksi (19.6 /99 AL). Eurooppalaisten mielenkiinto aasialaisiin taiteilijoihin kasvoi Kiinan 10 vuotta sitten tapahtuneen opiskelijoiden verilöylyn myötä. Tällöin monet taiteilijat pakenivat maasta, ja asettuivat Eurooppaan ja Amerikkaan. Useiden aasialaisten taiteilijoiden töistä välittyvä miehinen näkökulma, se vaikuttaa koko näyttelyn kokonaisilmeeseen. Aasialaisiin suhtaudutaan jopa eurooppalaisten kilpailijoina, he tuovat mukanaan omien korkeakulttuuriensa hengen ja uskonnon mysteerit. Teknisesti taitavina he kilpailevat eurooppalaisten kanssa jalansijasta taiteessa. Dan Sundell kirjoittaa, että kiinalaisten taiteilijoiden esiinmarssi tapahtuu aikana, jolloin länsimaiset taiteilijat yhä enemmän ovat eksymässä näennäisöivalluksiin ja jippoisiin, jotka väistämättä vievät umpikujaan. Hänen mielestään voidaan puhua kiinalaisen taiteen alkavasta renessanssista (5.8/99 Hbl). Guo-Qiang, joka sai kansainvälisen palkinnon, on tuonut näyttelyyn prosessiteoksen, jossa taiteilija apunaan kahdeksan kuvanveistäjää kopioi alkuperäistä yli sata teosta sisältävää Rent Collecting Countryyardia, josta Venetsiassa toteutetaan vain osaa teoksesta. Teos jätetään keskeneräiseksi, sillä tekijän mukaan kulttuurin on oltava muutoksen tilassa ollakseen elävää (18.6./99 Etelä-Suomen St.) Wang Dun suuri veistosinstallaatio pohjautuu länsimaisen juorulehdistön aiheisiin, jossa eri maiden tunnetuista poliitikoista tehdään pilaa heidän kustannuksellaan. Yang Shaobinin suuret, seinänkokoiset, värikkäät lähikuvat pahoinpidelystä kärsivästä aasialaisesta ihmisestä ovat ahdistavuudessaan niin rankkoja, ettei katsoja mielellään pysähdy niiden eteen. Mika Suviojan mielestä kiinalaiset ylipäätään ilmaisevat fyysisesti, ruhjovasti, jopa raa´asti sanottavansa, kuten Chen Chien-Jenin omaan historiaansa ja kulttuuriinsa kuuluvaa väkivaltaa vavahduttavissa valokuvissaan (22.8./99 Etelä-Suomen St.).

Szeemannilta on kysytty, miksi hän on valinnut niin paljon kiinalaisia taiteilijoita biennaaliin. Kuraattorin mielestä hänen tehtävänsä on osoittaa taiteessa tapahtuva muutos: hän kävi kahdesti Kiinassa ja tutustui New Yorkin gallerioiden kiinalaisiin esiintyjiin. Hän kertoo ymmärtäneensä, että kiinalainen taide saattoi olla pian muoti-ilmiö, johon biennaalinkin on vastattava. Senkin on otettava huomioon kaupallisuus (13/6 -99 HS).

Biennaalin näyttelyluetteloiden taiteilijaesittelyt ovat sekavia, monesti teksteillä ei ole mitään tekemistä biennaalin teosten kanssa, ne eivät avaa teoksia. Vaikka luetteloissa on paljon taideteoskuvia, kokemus teoksista ja

toisaalta valokuvat niistä ovat kovin toisenlaisia. Lehtikirjoitukset noudattelevat tietynsuuntaista näyttelyn esittelyä, niissä on tietty asioiden järjestys, teosten tulvasta on usein valittu esiteltäväksi palkitut taiteilijat ja teokset. Niitä lukiessa havaitsee, kuinka vaikeaa kirjoittajan on esitellä tämäntyyppinen näyttely ja löytää siitä omaa henkilökohtaista sanottavaa: lähes 60 kansallisuudesta koostuvassa näyttelyssä eri kulttuurien tuotokset kilpailevat katsojan huomiosta.

Olen ottanut vain muutaman esimerkin lukuisien teosten joukosta, jotka jäivät pysyvästi mieleeni. Teokset olivat toisistaan poikkeavia, niiden tulkitseminen jäi katsojan tehtäväksi tai koettavaksi. Toiset eivät koskettaneet, monia vältin katsomasta niiden väkivaltaisuuden takia. Itselleni jäi tunne, että näkemäni ja kokemani jäi elämään mieleeni kokemuksena, joka asettui hitaasti minuun. Nyt se on muisto, johon sekoittuu Venetsian kaupungin kuva ja biennaali erottamattomasti.

Oli huima hyppäys tutustua biennaalin jälkeen venetsialaisen taiteen laajimpaan ja vanhimpaan Gallerie dell'Accademian kokoelmaan. Museon himmeää kaunista valaistusta hämähäytti vielä Italiassa näkyvä auringonpimennys, joka sai aikaan teoksissa menneiden vuosisatojen tunnelman kun aurinko olisi hetkeksi kalventuneena valaissut jo unohtunutta menneisyyttä. Huoneet olivat täynnään vanhoja, italialaisia koulukuntia, tummia, jopa ikäviä teoksia, mutta mitä pitemmälle museon sokkeloihin kulki, avautuivat sen huoneiden seinät Tiepololle, Guardille, Tizianille, Veroneselle, Bellinille, Tintoretolle ja Giorginelle. Viimemainitun teokset Myrsky (kaikista taidekirjoista tuttu teos) ja Vanha nainen olivat mieleenpainuvia teoksia; Myrsky-teos oli täynnään visuaalisia ristiriitoja, idylliä ja uhkaa, vaikeasti toisiinsa soveltuvia värivihteitä, joka johti ihmeelliseen kokemukseen: maalausta oli vaikeaa päästää silmistään. Taas kerran mieleeni tuli ajatus, mitä on kuva verrattuna kokemukseen teoksesta.

Peggy Guggenheimin kokoelma Palazzo Venierissä toi lähimenneisyyden tutut taiteilijat hetkeksi läheisiksi, Chagall, Klee, Kandinsky, Picasso ja italialaiset futuristit. Teoksia en ennen ollut nähnyt, mutta niitä saattoi tervehtiä jo eteisestä ja sijoittaa omalle paikalleen historiassa. Peggy Guggenheim oli haudattuna tänne Venetsiaan oman palatsinsa puistoon omistamiensa teosten äärelle lemmikkieläimineen. Museossa oli myös hänen tyttärensä ja tämän taiteen muistohuone.

Minulla oli mahdollisuus tutustua Veronan nykytaiteen museoon, Galleria Civica d'Arte Moderna e Contemporanea, joka oli vanhassa, entisöidyssä Palazzo Fortissa suurten, vanhojen kirkkojen puristuksessa. Sisäänpääsyssä oli ongelmia: Italiassa ylipäätään Icom-kortti ei oikein kelvannut mihinkään museoon. Nyt olin kuitenkin päättänyt olla maksamatta sisäänpääsymaksua, josta tuotuneena kassaneiti kutsui museonjohtajan paikalle. Ehdin jo hetken epäröidä. Mutta miellyttävän tuntuinen museonjohtaja kysyikin, mistä maasta olin, vastauksen kuultuaan hänen ilmeensä kirkastui. Hän oli opiskellut Helsingissä ja Turussa, Helsingissä filosofiaa Niiniluodon johdolla. Hänestä Suomi oli hieno maa, hänellä oli sieltä vain hyviä muistoja. Sain olla vieraana tässä museossa. Intiimi nykytaiteen museo kätki sisälleen kauniit tilat, käytävät ja huoneet avautuivat osittain maan alle, arkkitehtuuri palveli hyvin nykytaidetta.

IFLA:n Art Libraries Section Bangkokissa 20.-28.8.1999

Irmeli Isomäki

Osallistuin kansainvälisen kirjastoalan järjestön IFLA:n järjestämään vuosittaiseen kokoukseen Suomen tieteellisen kirjastoseuran ja Valtion taidemuseon rahoituksella.

Ensimmäinen kokousmatkani Euroopan ulkopuolelle oli miellyttävä shokki. Bangkokin liikennettä sanotaan kaoottiseksi, mutta omakohtaisesti koettuna olin näkevinäni siinä suurenmoisia eroja esim. Helsingin tai Napolin liikenteeseen: ihmiselämällä on uskontoon perustuva arvo, hän kuolkoon mieluummin pakokaasuun kuin yliajon uhrina. Autojen kyljet olivat vähäisesti, jos lainkaan rusikoituja, töötötys erittäin harvinaista. Liikenne on kärsivällistä, edetessään jopa soljuvaa, muut autoilijat huomioon ottavaa.

Löysin myös hämmästyttävän yhtäläisyyden Helsingistä ja Bangkokista - ne ovat pääkaupunkiluomina suhteellisen samanikäisiä, poliittisin perustein synnytettyjä. Tätä voitaisiin hyödyntää esim. uusien ystävyyskaupunkeja mietittäessä.

Taidekirjastojen jaosto kokoontui ensimmäisenä kokouspäivänä Aasian parhaimpiin kuuluvan Bangkokin kansallismuseon tiloissa. Tämä avoin ARLISin hallituksen kokous käsitteli v. 1950 ja sen jälkeen syntyneitä taiteilijoita koskevien tietolähteiden keruuta ja käyttökelpoisuuden parantamista, taidekirjastoalan monikielistä sanastohankeita ja kansainvälisen taidekirjastojen luettelon ylläpitoa. Kokous jatkui viikon lopulla BITECissä. Silloin käsiteltiin vuoden 2000 Jerusalemin kokouksen aiheita, joista kaikilla taidekirjastolaisilla oli mahdollisuus sanoa mielipiteensä.

IFLAN varsinainen kokouspaikka oli BITEC-niminen konferenssikeskus kaukana keskusta.

Taksinkuljettajillekin koko paikan yleensä ja oikean ajoreitin erityisesti löytäminen oli ongelma. Yksi luennon pitäjät vietiin vastoin tahtoaan jonnekin silkki- tai jalokivikauppaan ja hän tietenkin myöhästyi esityksensä pitämisaikataulussa. Minulla oli parempi onni, kun eräs kuljettaja todella tiesi minne olin menossa ja valisti: ”Rouva,

BITEC ei ole mikään ostoskeskus”.

Laaja kirjastoalan ja uuden kirjallisuuden näyttely on aina osa kokousta ja IFLA itsekin esittäytyy siellä. Kullakin jaostolla oli velvollisuus esitellä toimintaansa. Anja Lollesgaard Tanskasta lupasi esitellä taidekirjastoja ja toimin hänen assistenttinaan. Laitoin päälle kotisivun <http://www.ifla.org/VII/s30/sal.htm>.

Saimme virvoketarjoilua ranskalaiselta hyllynvalmistajafirmalta. Kirjahyllyjen takana oli yllättävän hyvinvarustettu jääkaappi.

IFLA:n kokous antaa mahdollisuuden osallistua oman fakki-idiotisminsa lisäksi yleisiin sessioihin, joita pidettiin päivittäin 9-18 välisenä aikana esim. kirjojen konservoinnista, hankinnasta ja luetteloinnista, webbi-aineistoista, meta-datasta... Esimerkkeinä näistä oli esitys UNIMARCista, luettelointilomakkeesta, joka pyrkii poistamaan ongelmia monikielisten ja useiden kirjoittajien tekstejä sisältävien julkaisujen luetteloinnista. Tajusin, että juuri meidän kirjastomme kansallinen aineisto on tätä – luettelointiaikaa joudutaan satsaamaan kieltenkin takia paljon enemmän kuin englanninkielisissä maissa.

Hankintajaoston luennoista yksi aihekokonaisuus julkaisuvaihto ja siinä mm. Australian kansallislatterian kirjastonhoitaja J. Margaret Shaw luennoi taidekirjastojen vaihtotoiminnan merkityksestä ja käytännöstä tekemänsä kartoituksen valossa. Vaihto-ohjelmia ylläpidetään taidekirjastoissa seuraavista syistä

- saadaan lisätyksi hankintamäärärahoja ainakin, jos valuuttaongelmia on
- taataan kaikkien julkaisujen saanti tärkeiltä avainosapuolilta
- saadaan sellaisia julkaisuja, jotka eivät ole kaupallisessa levityksessä
- saadaan levitetyksi omia julkaisuja strategisesti ympäri maailmaa
- rooli julkisena instituutona velvoittaa lisäämään pääsyä kokoelmiin vaihtojulkaisujen kautta
- vaihtojulkaisuja voidaan saada tai antaa ihmisystävällisyyden ilmauksina
- taataan julkaisujen eloonjääminen digitaalisena aikana

Lisää vaihdon välineistä <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/051-107e.htm>

Taidekirjastojaosto tarjosi puolestaan avointa ohjelmaa myös muille osanottajille kuva- ja tekstitiedon yhdistämisestä. Luennoitsijat olivat Roger Durbin Akronista, Ohioista ja Howard Besser Californiasta. Durbinin näkökulma oli etäopiskelun avustaminen <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/007-112e.htm> ja Besser käsitteli MESL järjestelmän kustannuksia ja käyttöä <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/021-112e.htm> Else Barberana Meksikosta toi esiin kansallisen taidehistoriallisen aineistonsa tietokannat kokonaisuutena. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/087-112e.htm> Mielenkiintoisin kokonaisuus oli Silpakornin yliopistossa pidetty taidekirjastojaoston workshop, jonka aluksi kirjastonhoitaja Poot Veraprasert esitteli kuvataiteen tietokantaa ERAa. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/074-157e.htm>

Silpakornin yliopisto on perustettu v. 1934 ja se on vanhin ja tärkein Thaimaan taidekorkeakoulu ja kirjaston taideosasto on vastaavasti kattavin taiteen ja taidekasvatuksen kirjasto maassa. ERA koostuu (1) Thaimaan seinämaalauksia koskevasta bibliografiasta (2) taidenäyttelyjulistista (3) taiteilijatiedostosta (4) tutkielmarekisteristä ja (5) online taidenäyttelystä (6) taide nyt ja eilen (7) kuvatietokannasta ja (8) CD-ROMlevystä. Copyright ongelmaa oli vältetty informoimalla ”kokoelmasta”, esitelty aineisto käsitettiin siis lähinnä yliopiston kokoelmaluetteloksi.

Workshopin aiheena oli rajojen hämärtäminen, pitäisikö taidekirjastonhoitajien työskennellä arkisto- ja museohenkilökunnan kanssa vai olla vielä erikoistuneempia. Aihe viittaa kansainvälisiin, Suomessakin esim. KAMUT-projektissa ilmenneisiin pyrkimyksiin yhdistää kirjastojen, arkistojen ja museoiden eri tavalla syntyneet tietokannat. Workshopin puheenjohtaja Olga Sinitsina, lahjakas Moskovan ulkomaisen kirjaston taidekirjasto-osaston ja lastenkirjaosaston (oivallinen yhdistelmä) hoitaja ehdotti, että workshopissa nimensä mukaisesti kaikki tekisivät työtä ja tosiaankin osanottajat jaettiin ryhmiin keskustelemaan alustuksista.

Ensimmäinen näistä oli Amsterdamin historiallisen museon kirjastonhoitaja Petra van Dean Bonnin ja Rijksmuseumin yleisölukusalin toimintaa hoitavan kirjastonhoitaja Wilbert Helmusin teesit aiheesta *Taidekirjastonhoitaja välittäjänä : kirjastonhoitajana olemisen taide*. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm>

He pitivät kysymyksen asettelua hassuna, sillä taidekirjastonhoitajat ovat hyvinkin erikoistuneita. He esittivät provokatiivisia väittämiä taidekirjastonhoitajan tehtävästä ja kirjaston asemasta keskustelun pohjaksi.

1. Taidehistorioitsijat kääntyvät aina ensin kollegoittensa ja oman kirjastonsa puoleen ja vasta kolmanneksi museon kirjaston. Kirjastonhoitajan työn päämäärä on kadoksissa ellei kirjasto kuulu ensimmäisiin paikkoihin, mistä tietoa metsästetään.

2. Sen sijaan, että kirjastonhoitaja kilpailisi taidehistoriallisella tiedolla hänen pitäisi vaikuttaa tiedonetsintätapaan, olla infoterapeutti.

3. Joustavuus, kommunikatiivisuus, kiinnostuneisuus ja lähestyttävyyys pitäisi olla taidekirjastojen rekrytointistandardeja. Muilta spesialisteilta museossa ei vaadita näitä taitoja.

4. Informaation etsimiskäyttäytyminen ei ole erikoisominaisuus, se miten tietoa käytetään on erikoisominaisuus.

Näitä teesejä voi pohtia minkä tahansa kirjaston näkökulmasta. Lyhyessä keskustelussa tuli esiin mm. taidehistorioitsijoiden tiedonpuute lähdeaineistosta ja ongelma, että esim. taidemuseoiden näyttelyt ovat niin suuria liikesalaisuuksia, että kirjastohenkilökunta saa tiedon hankkeista hyvin myöhään. Henkilökunnan vähyys pitää kirjastonhoitajan aineiston hankinnassa, käsittelyssä ja hallinnollisessa työssä – infopisteissä istuu usein tilapäistä henkilökuntaa.

Alustajien käsitys tosi taidekirjastonhoitajasta oli, että hän täyttää aukot lähteiden ja asiakkaan välillä, hän on informaation vaihdon agentti, joiden kanssa arkistohenkilökunnan, kuraattorien ja taidekasvattajien tulisi työskennellä.

Toinen workshopin alustus oli Aniko L. Halversonin (California Institute of the Arts Library, Valencia, CA USA) ja Joye Volkerin (Institute of the Arts Library Australian National University Canberra, Australia) *Informaation lukutaito elektronisessa taidekirjastossa*. <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/999-157e.htm>

Informaation lukutaito on ALA:n v. 1989 antaman määritelmän mukaan

- tieto siitä, koska tietoa tarvitaan
- kyky tunnistaa tieto, joka sopii annettuun ongelmaan tai aiheeseen
- tiedon löytämistä
- tiedon organisoimista
- tehokasta käyttämistä

Informaation lukutaidon elementtejä ovat lähdepohjainen oppiminen, kriittinen ajattelu ja jatkuva oppiminen. Alustajien lähdeluettelo oli melkoinen.

Ryhmytyössä pohdittavaksi saatiin seuraavat kysymykset, jotka suomalaisesta näkökulmasta tuntuvat vähän lapsellisilta:

1. Opettavatko kirjastonhoitajat laitoksessanne ja jos opettavat, opettaanko kirjastonhoitajille opetustaitoa maassanne ja jos ei niin tarvitaanko mielestänne informaatiolukutaidon opettamista ?

2. Onko mielestänne tärkeää tehdä yhteistyötä instituutionne kollegoitten kanssa informaation lukutaidon edistämiseksi ? Keiden kanssa olette toimineet ?

3. Onko kirjaston rooli muuttunut uuden teknologian takia? Kantaako uusi rooli vastuuta informaation lukutaidosta? Millaisia strategioita käytätte?

4. Millaisia ohjeita tai informaation lukutaito-ohjelmia tarvitaan eri tyyppisissä kirjastoissa?

Millaiset strategiat ovat olleet toimivia?

5. Onko informaation lukutaito määritelty ja pantu toimeen maassanne? Miksi on tai miksi ei?

Kolmas alustus jäi fyysisesti pitämättä, koska madridilaiset Luis Castillo Aguilera (Museo del Prado) ja Rosario López de Prado (Museo Arqueologico Nacional) eivät päässet paikalle. Sen otsikko oli *Museokirjastojen verkostuminen : kertomus jolla on tulevaisuus*. Olen tutkinut aihetta vain verkosta ja pidän sitä erittäin kiinnostavana, koska se liittyy oman työni ongelmiin hyvin selkeästi.

Museoiden kirjastot ovat yleensä keskikokoisia tai pieniä kirjastoja, hyvin erikoistuneita, selkeästi profiloituneita, jotka saavat suuren osan kokoelmistaan lahjoituksina tai vaihtoina, niiden hallinto on yleensä samanlainen ja museoiden kirjastot ovat samassa kaupungissa, koska museo on urbaani organismi. Useimmat museokirjastot ovat humanistisia erikoiskirjastoja, joten niiden kokoelmat ovat toistensa kaltaisia, termit ja asiasanat ovat identtisiä. Ne toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Tyypillinen vaikeus on ahtaat tilat ja vuosikymmeniä ylläpidetyt perityt eiammatilliset kirjastonhoidolliset tavat. Pahimmat ongelmat juontuvat standardien puutteesta ja pitkästä perinteestä pitää niitä yllä.

Alustajat pohtivat museokirjastojen roolia tiedon välittäjänä ja etsijänä. Suuri ongelma museoiden tietopalvelussa on tutkijoiden ja suuren yleisön palvelun suhde. Museoiden tiedonalat ja hallinnollinen tai hierarkkinen rakenne aiheuttaa ongelmia verkon suunnitteluun ja ylläpitoon. Kirjastoissa on standardit pidemmällä kuin museoissa. Pitäkö kirjasto-standardeista luopua, ettei museon kanssa tule ongelmia.

Tähän aiheeseen liittyy keskustelut, joita kävin luetteloinnista. Taidemuseoiden kirjastoissa tavallisin kysymys koskee jonkun taiteilijan näyttely-osallistumisia. Esim. Yhdysvalloissa, Hollannissa, Britanniassa on tavallista, että taidemuseoiden kirjastoissa näytte-lyluetteloiden taiteilijat merkitään kohdehenkilökenttään siitä riippumatta miten paljon tietoa yksittäisestä taiteilijasta luettelossa on. Tällainen tieto kirjastojen yhteisluetteloidessa voi harhauttaa verkon käyttäjiä. Tutkijoille taiteilijoiden teosluetteloiden läpikäyminen on usein ainoa tapa löytää tietoa, mutta esitelmää tekeväälle koululaiselle sillä ei ole mitään merkitystä. Erikoistumista tarvitaan vaikka se johtaa fragmen-toitumiseen.

Taidekirjastonhoitajille järjestettiin monien muiden esteettisten etuuksien lisäksi mahdollisuus tutustua kuninkaalliseen kirjastoon. Ilmeni mm., että Thaimaan rakastettu kuningas Bhumibol Adulyadej, IFLA:n kokouksen suojelija, on aloittanut monia hyviä hankkeita maassaan, kirjoittanut niistä ja että hän on myös säveltäjä. Sitä ennen oli opittu, että prinsessa Maha Chakri Sirindhorn on vakavasti kiinnostunut kirjastoista ja kirjoittanut itsekin monia teoksia.

Konferenssi päättyi retkeen. Valitsin kohteeksi Ayutthayan, joka oli pääkaupunki ennen Bangkokia, siis suomeksi käännettynä olisin mennyt päivän visiitille Turkuun. Tässä Unescon suojelukohteessa oli temppeleitä,

temppeleitä ja temppeleitä - raunioina ja ehjinä. Vanhimman temppelein Buddha oli paikoillaan. Kun en kuullut oppaan selitystä miksi se oli säilynyt, kysyin asiaa sri lankalaiselta kollegalta. Hän vastasi: ”Koska se on puuta eikä kultaa. Ihan yksinkertaista”. Tähän sopii saumattomasti, että retkipäivä päättyi tyypillisesti: osanottajat jätettiin johonkin jalokivitehtaaseen. En ostanut yhtään jalokiveä koko matkalta. Mieleisin matkamuistoni on valokuva yhdestä lounaastani, katukeittiössä pakokaasujen ja enähygienian keskellä friteeratusta kalasta ja neljästä sammakosta.

KIRJASTO TOIVOO JA TIEDOTTAA

Valtion taidemuseon kirjasto ja Nykytaiteen museon kirjasto eivät kuulu Suomen museoliiton vaihtorenkaiseen vaan toimivat Suomen ja Neuvostoliiton edesmenneen kauppasopimuksen mallin mukaan bilateraalaisesti. Lähetämme julkaisut yleensä vain kerran vuodessa erikseen Kiasmasta ja Ateneumista. Koska julkaisuja kertyy vuoden mittaan aika paljon ja monelta osastolta, olemme toivoneet - vaihtotaseen tasapainottamiseksi - vaihtokumppaneittemme julkaisut kolmena kappaleena. Tätä toivomusta museoissa on vaikea muistaa, koska postittajat ilmeisesti vaihtuvat yhtä tiiviisti kuin kirjastossamme luettelointijat.

Toinen ongelma on museoiden yhteistyöprojekteina valmistamat näyttelyjulkaisut. Kalliista kirjoista saamme tuskin yhtä kappaletta ilman kerjäämistä, kun me taas lähetämme ainakin kaikille aluetaidemuseoille koko tuotantomme. Aluetaidemuseot vain eivät lähetä kaikkien näyttelyittensä luetteloita meille.

Kirjastolle tarkoitetut 3 kpl kutakin julkaisua voi lähettää kumpaan tahansa kirjastoon osoitteella

Nykytaiteen museon kirjasto
Mannerheiminaukio 2
00100 Helsinki
tai
Valtion taidemuseon kirjasto
Kaivokatu 2
00100 Helsinki

Ja huomatkaa vielä: kirjasto haluaisi mukaan aina teosluettelon, tuon A4-luomuksen joka on tärkeä dokumentti näyttelyillä olleista teoksista.

Kun luettelot ovat meille saapuneet, käsittelemme ne taiteen tutkijoiden tiedontarpeita vastaavalla tavalla. Tietokannastamme löytyy nykyään esim. kaikki Suomen taideyhdistyksen, Suomen taiteilijain ja Nuorten näyttelyjen taiteilijat. Näitä luetteloita ei ole liene luetteloituna missään. Fennica-tietokannasta löysin 1990-luvulta 3-4 kirjausta ilman taiteilijatietoja. Monilla museoilla ja taidehistorian laitoksella on laa-

jahko kirjasto, mutta ei rekisteriä sen sisällöstä. Meidän työemme toivottavasti auttaa löytämään tietoja myös muulla Suomessa.

Loittonemme kivikauden tietopalvelutasosta, sillä voimme nyt lähettää KIRJAVA-tietokannastamme kirjallisuusviitteitä ja näyttelytietoja sähköpostin liitteenä joko rtf-tiedostona, jonka voi konvertoida tai Word6 -muodossa. Tiedostoa on mahdollista ja julkaistaessa usein välttämätöntäkin muokata edelleen. Tietenkin lähetämme myös printtejä jos sähköposti kangertelee. Kirjaston henkilökunnan tekemänä haku ja lähettäminen maksaa Valtion taidemuseon vahvistaman hinnaston mukaan 1-15 sivun laajuisena 244 mk (alv mukaan luettuna). Hintaesimerkki: n. 30 sivua sisältää n.75 suppeaa viitettä yhdestä taiteilijasta ja se maksaa n. 330 mk. Tällä vuosisadalla päästiin siis näin pitkälle ja seuraavalla tiedot saadaan ainakin suppeina Internetiin.

Suomen tärkeimpien taidekirjastojen toimintaa esitellään Suomen tiedellisen kirjastoseuran Signum-lehden teemanumerossa 7/99. Lehti löytyy varmasti lähimmästä kirjastosta. Kaikki taidekirjastotyötä tekevät liittykää yhteen ja hakeutukaa myös yhteispujoismaisena Arlis-Nordenin jäseniksi.

Terveisin

Irmeli.Isomaki@fng.fi

Valtion taidemuseo

Kuvataiteen keskusarkisto

Kaivokatu 2 (C-porras)

00100 HELSINKI

Fax 09-17336248

e-mail: etunimi.sukunimi@fng.fi

www.fng.fi/kka.htm

Ulla Vihanta, keskusarkiston johtaja

Puh. 09-17336238

Hanna Kalevo, osastosihteeri

Puh. 09-17336242

Dia-arkisto ja kuvapalvelu

Helena Komulainen, amanuessi

Puh. 09-17336234

väridiojen arkistointi ja tutkijapalvelu

Valtion taidemuseon taideteosten

kuvankäyttöoikeudet

Leevi Haapala, tutkija

Puh. 09-17336525

nykytaiteen dokumentointi

Valokuvakokoelmat

Veikko Pakkanen, amanuessi

Puh. 09-17336386

valokuvakokoelmat, kuva-arkistointi ja

tutkijapalvelu

Kuvalaitos

Hannu Aaltonen, valokuvaaja

Ateneumin ja Sinebryhoffin kuvaukset

Tea Åvall, kuvankäsittelijä (äitiyslomalla)

Petri Virtanen, valokuvaaja

Kiasman kuvaukset

Pirje Mykkänen, valokuvaaja

Kiasman kuvaukset ja digit. kuvankäsittely

Leikearkisto

Liisa Murtti, tutkija

Puh. 09-17336241

Leikearkiston tutkijapalvelu ti – pe klo 9.00 – 16.00

Kirjasto

Irmeli Isomäki, kirjastonhoitaja

Puh. 09-17336285

Ari Latvi, tutkimusavustaja

Kirjaston tutkijapalvelu ti - pe klo 12.30 - 16.00

Puh. 09-17336245

Tellervo Yli-Hallila, kirjastonhoitaja, Kiasma

Kirjaston päivystysnumero Puh. 09-17336526

Taidehistorialliset asiakirja-arkistot

Hanna-Leena Paloposki, tutkija

Puh. 09-17336307

taidehistorialliset arkistot ja tutkijapalvelu

Puh. 09-17336203

Tutkimustoiminta

Erkki Anttonen, erikoistutkija

Puh. 09-17336240

Iconclass

Hanna Johansson, tutkija

Puh. 09-17336525

maa- ja ympäristötaideprojekti